

OM: BILDNING

Bokmässan Göteborg
28 sept – 1 okt 2017

- SCENPROGRAM
- SEMINARIER
- FREDAGSCENEN

*En frizon där
man kan växa
som människa*

**PER SVENSSON HAR
SKRIVIT OM BILDNING**

Svenska kyrkan

Vad är bildning?

– tema på årets Bokmässan

VI ÄR MÅNGA som har läst en text, mött en människa eller gjort en erfarenhet som vidgat vår kunskaps horisont och förändrat oss i grunden, som gjort världen större och livet lite rikare. Det är den erfarenheten som bildning handlar om.

Bildningstanken bygger på föreställningen att varje människa har en inneboende potential att växa som människa. Det är en tanke med judisk-kristna rötter. Människan är skapad till Guds avbild och kan därför växa över varje begränsning.

KRISTENDOM OCH KYRKA har påverkat bildningslandskapet och vårt förhållande till kunskap och lärande på flera sätt. I år är det 500 år sedan Martin Luther formulerade de berömda teser som blev startskottet för den teologiska, politiska och sociala rörelse som vi kallar reformationen. Luther och de andra reformatorerna betonade varje människas rätt att själv läsa Bibeln och bilda sig en uppfattning i andliga ting. Det har bland annat bidragit till läskunnigheten i länder som Sverige. Och med anledning av reformationsåret bidrar Svenska kyrkan därför i år med ett stort antal seminarier på temat bildning, en särskild temascen på Bokmässans entréplan under mässans fyra dagar, och ytterligare en samtalsscen i lokal H1 under fredagen. Vi bjuder in författare, forskare, folkbildare och andra att diskutera begreppet ur en mängd vinklar: genom personliga berättelser och i förhållande till aktuella fenomen som filterbubblor och faktaresistens. Historiskt såväl som kritiskt.

För bildning är ett komplicerat begrepp som man kan behöva vända och vrida på. För många står det för något bra. Med hjälp av kunskap kan människan utvecklas som människa, ta aktiv del av världen och leva ett gott liv. Bildning rustar till medborgarskap, handlar om att få utveckla inlevelseförmåga och fantasi. Andra förknippar bildning med ett borgerligt ideal och etnocentriska och patriarkala förtryckande strukturer. När man diskuterar bildning måste den kritiska frågan finnas med, den som handlar om vems historia, kunskap och berättelser som lyfts fram och vilka som skyms.

PROGRAMMET PÅ OM:BILDNINGSSCENEN på mässans entréplan pågår hela dagen varje dag under Bokmässan. Sammanlagt 58 programpunkter! Dessutom är Svenska kyrkan med och arrangerar hela sjutton seminarier som ingår i Bokmässans seminarieprogram. Flera av samtalen som lyfter perspektiv på bildning kommer dessutom att filmas och gå att se på URs webb, en viktig resurs för barn och unga, lärare i skolan och alla som vill förstå mer om världen. Den som vill uppleva när dessa samtal spelas in på plats på Bokmässan kan göra det i lokal H1 under fredagen. Läs mer om allt detta här i tidningen.

MEN ÄR VERKLIGEN bildning relevant idag? Har vi inte viktigare saker att tala om? Ärkebiskop Antje Jackelén har sagt att världen på många håll just nu dricker en farlig cocktail av fyra giftiga ingredienser som alla börjar på bokstaven p: polarisering, populism, protektionism och post-sanning. Öppna demokratiska samhällen som vårt måste finna sätt att bygga upp sin motståndskraft mot dessa och där tror vi att bildning kan spela en viktig roll, inte minst genom att hjälpa oss att utveckla förmågan till kritiskt tänkande och motståndskraft mot hatspråk och propaganda.

BILDNING, i den bästa bemärkelsen, handlar dessutom om processer som

kan hjälpa oss att se den andre och att sätta våra utgångspunkter i perspektiv så att vi förstår att det finns saker som vi ännu inte vet, kan eller begriper om andras liv. Men också att känna igen oss själva i andra. Se det som är likt och gemensamt. Att vi, fastän många, är en enda mänsklighet. Det är värt en mäsas.

ERIKA HEDENSTRÖM, MIKAEL RINGLANDER
PROJEKTLEDARE OM:BILDNINGSSCENEN
DAG TUVELIUS PROJEKTLEDARE FREDAGSSCENEN

OM:BILDNINGSSCENEN

På plan 1, vid huvudentrén från Korsvägen, hittar du ombildningsscenen, C02:02. Under Bokmässans fyra dagar kommer författare, forskare, folkbildare och andra att diskutera bildningsbegreppet ur en mängd vinklar. Välkommen att delta!

SCEN-
PROGRAM
SID 6-9

FREDAGSSCENEN

Bildning, mod och motstånd i Kunskapskanalen och på UR Play

Alla 14 miniseminarierna fredagen den 29 september i H1 spelas in av UR Samtiden. De sänds senare i Kunskapskanalen. Där kommer också ett stort antal av Bokmässans övriga seminarier att sändas. Programmen finns efter sändning på UR Play.

Se människan

Vänd på tidningen för att läsa om årets program på Se människan-scenen, som du hittar på plan 2, monter G 02:10.

OM:BILDNING

Omslagsillustration
Felicia Fortes
Ansvarig utgivare
Lars Ove Ljungberg
Tryck V-TAB, 2017

FREDAGSSCENEN om bildning, mod och motstånd

En temadag på Bokmässan om bildning och om modet att ta ställning. Att stå upp för alla människors lika värde även när det innebär personliga risker. Om civilkurage, engagemang och att följa sin övertygelse. Att ta till sig kunskap även när den är obekvä. Att se betydelsen av språk. Men också nya vägar till vetande, insikt och förståelse. En dag med bland andra Anders Kompass, Martin Schibbye, Kitty Crowther, Ulrika Knutson, Angie Thomas, Peter Gärdenfors och Martin Widmark.

Välkommen till FREDAGSSCENEN i H1 på plan två, granne med Se människan-scenen.

Hela
programmet
på sid 14!

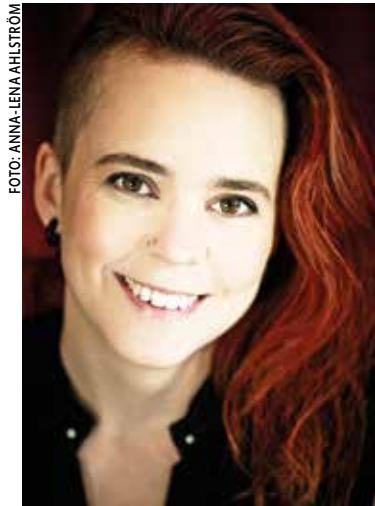

FOTO: ANNA-LENA AHLSTRÖM

Sara Lövestam

Vad har varit det viktigaste bidraget till din bildning?

– Troligen min klassbakgrund. Jag kommer från vad man skulle kalla "bildad medelklass", vilket har gjort att samtalen hemma, böckerna som fanns där och prioriteringarna i min familj gett mig fördelar när det gäller exempelvis självklarheten med vilken jag studerat vidare, och förutsättningarna för att smälta in bland bildade människor socialt. Många har mycket högre trösklar, vilket möjligen gjort att de som tagit sig över dem i själva verket är mer bildade än jag är.

Är det någon person som har haft särskild betydelse?

– Hela min släkt består av präster och pedagoger, så jag kan inte plocka ut någon. Men jag har väldigt roligt när jag pratar med min mormor, och hon får nog beskrivas som en rätt så bildad gumma.

FREDAGSSCENEN 11.30
OM: BILDNINGSSCENEN
Fredag 09.30

Viktiga röster om demokrati och människovärde

I ÅR ÄR DET MÅNGA författare, forskare och andra som valt att inte medverka på Bokmässan på grund av att den högerextrema tidskriften Nya tider tillåts ställa ut.

Svenska kyrkan har valt att inte backa från en viktig arena för det gemensamma samtalet om livet och samhället, och vill vara närvarande med ett program som

avspeglar Svenska kyrkans värdegrund och lyfter viktiga frågor, inte minst om demokrati och mänskliga rättigheter. Många av de författare och forskare som valt att inte medverka skulle haft en självklar plats i vårt program.

Vi respekterar deras beslut i en svår etisk fråga och kommer att sakna deras röster, tankar och perspektiv.

LUTHERCITAT

” Även om jag visste att jorden skulle gå under i morgon, skulle jag plantera ett äppelträd idag. ”

Martin Luther

FOTO: ANDERS WIKLUND

Anders Kompass

Vad är det som ger kraft att stå upp för sina värderingar, trots överväld och maktmissbruk? Anders Kompass, tidigare chef för fältarbetet vid FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, gick emot FN:s tystandskultur och slog larm om FN-soldaters övergrepp på barn.

FREDAGSSCENEN 9.30
SEMINARIUM Lördag 13.00
OM: BILDNINGSSCENEN
Lördag 17.00

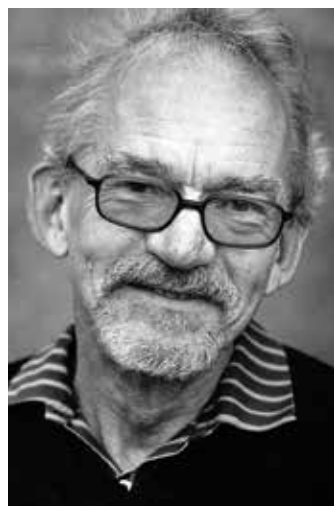

FOTO: CATO LEIN

Sven-Eric Liedman

Hur ser din bildningsresa ut?

– Jag hade förmånen av en bildningshungrig far, en fattig lantpräst som läste mycket och kunde mycket, fast inte åt det naturvetenskapliga hållet. Där hade jag i stället en morbror som väckte mitt intresse för växter och djur.

Jag tog studenten som privatist och gjorde sen en snabb akademisk karriär. Min viktigaste akademiske lärare var Gunnar Aspelin, filosof och intresserad av oändligt mycket som man kunde

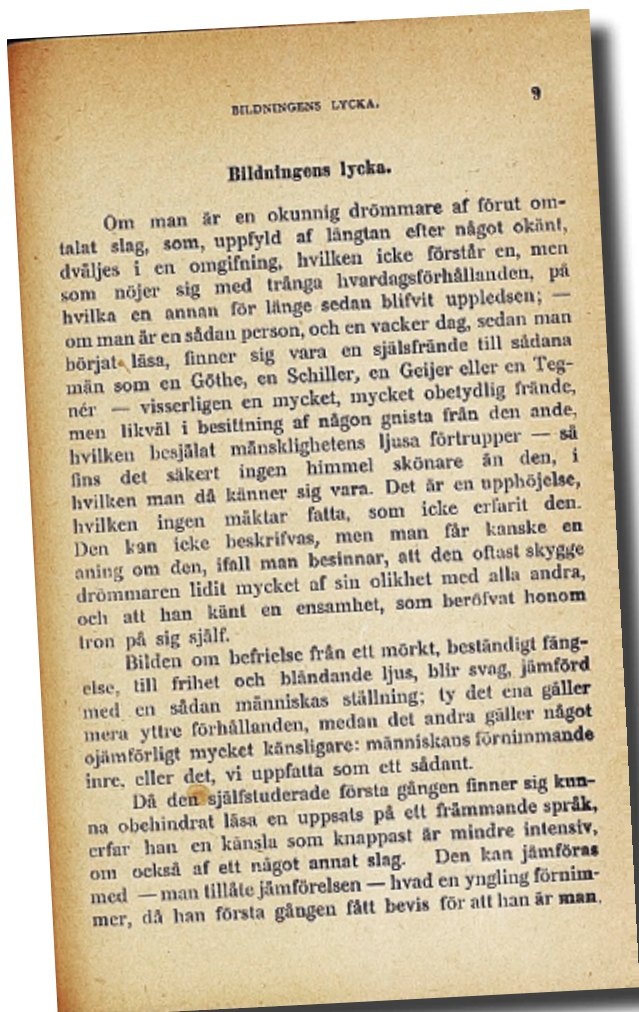
skaffa sig kunskaper om. Han har förblivit mitt ideal: bildning är för mig beredskapen att ständigt lära sig nytt. Intresset är den viktigaste drivkraften om man ska lära sig något. Och målen når man alltid längs de mest oväntade omvägar.

Man måste vara specialist på vissa rätt trånga områden. Men därifrån ska man förhoppningsvis kunna blicka ut över större territorier.

OM: BILDNINGSSCENEN
Torsdag 13.20, Söndag 12.30

FOTO: EMMA LARSSON

OM:BILDNINGSSCENEN
Torsdag 15.20, fredag 13.20, fredag 17.20,
söndag 15.20,
FREDAGSSCENEN 10.00
SEMINARIUM fredag 11.00, fredag 14.00, lördag 12.00

Längta efter frihet och ljus

Bildning handlar om att göra sitt liv och sin värld lite större. Det menar kulturjournalisten och författaren Per Svensson, som tillsammans med Thomas Seinfeld skrivit boken *Bildning på barrikaderna*.

Med anledning av reformationsåret har han dessutom uppdaterat den bok om Martin Luther och reformationen som han skrev för tio år sedan. När den ges ut på nytt har den fått titeln, *Frihet, jämlikhet, reformation. 500 år med Luther!* Och just i detta med frihet och jämlikhet finns tydliga kopplingar mellan båda projekten, mellan reformation och bildning.

NÄR HAN VAR LITEN fick Per Svensson *Barnens Bibel* i julklapp av en släkting. Och den blev hans första viktiga bildningsupplevelse. Inte därför att han var särskilt intresserad av religion och kristendom utan därför att den innehöll sådana fantastiska berättelser. Biblioteket kom också att spela en viktig roll. Ganska snart hade han läst allt på barn- och ungdomsavdelningen och en hel del av vuxenböckerna på Roslags Näsby bibliotek

– Jag har alltid velat lära mig mer. Det är också därför jag har valt det här jobbet, som går ut på att läsa och sätta sig in i saker. Den grundläggande drivkraften, ända sedan jag skrev min första bok, har varit att förstå varför Sverige ser ut som det gör. Och varför mitt liv har kommit att gestaltas på de sätt som det gjort. Och som författare har jag hittat ämnen som hjälper mig att förstå det, allt från stadsplanering, Luther och nu bildning.

Vad är egentligen bildning?

– Bildning handlar inte om att inhämta någon specifik kunskapsmängd eller kunna svara på frågor på högskoleprovet eller något sådant. Det handlar om individen. Och individuell utveckling. Ingen kan bilda någon annan. Det är något som var och en måste göra själv och som vi alla gör på våra egna sätt. Där finns en tydlig koppling till Luther och reformationen som ju innebar att man flyttade fokus från kyrkan som en garant för frälsning till den enskilda människan och hennes relation till Gud. Det var också centralt för Luther och de andra reformatorerna att alla skulle kunna läsa skriften själv och på så sätt kunna bilda sig en egen uppfattning om det som står där.

Finns det något som man måste lära sig eller veta för att vara bildad?

– Det är förstås väldigt opraktiskt att inte kunna läsa. Men svaret är faktiskt nej. Man kan bilda sig på oändligt många olika sätt. Men samtidigt tror ju jag att texter som har överlevt genom sekel, kanske i tusentals år, har ett

alldeles särskilt värde. Det faktum att de finns kvar än i dag, medan så mycket annat fallit i glömska, är i sig ett indicium på kvalitet. Och när vissa berättelser och teman återkommer igen och igen genom mänsklighetens historia så gör de det därför att de berättar något viktigt om vad det är att vara människa. Så om man vill göra sitt liv och sin värld lite större då är det klokt, tänker jag, att intressera sig för de här verken, berättelserna, traditionerna och konstverken som förts vidare från generation till generation. Det gäller Bibeln till exempel. Att kyrkan så att säga proklamerat den som auktoritet skulle aldrig varit tillräckligt för att hålla den flytande i 2000 år. De bibliska berättelserna lever av egen inneboende kraft.

PER SVENSSONS STORA bildningsidol är Karl Johan Gabrielsson, den moderlöse sonen till en grovarbetare som auktionerades ut på socknen till lägstbjudande och tidigt tvingades ut

Genom att bilda sig vidgar man världen och skapar en frizon där man kan växa

i tungt kroppsarbete. Men Karl Johan Gabrielsson fick chans att utbilda sig och blev så småningom journalist, precis som Per Svensson själv. 1897 gav han ut pamfletten *Mera ljus. Några ord till arbetarklassen om självundervisning* som handlar om hur viktigt det är att samhällets mest utsatta bildar sig genom att läsa statskunskap, filosofi och, viktigast av allt, skönlitteratur. Och det ska man göra på originalspråket, menar Gabrielsson. Och det är inte alls svårt. Man skaffar sig bara en ordbok och en grammatik och efter ett halvår så läser man

tidningsartiklar utan problem och efter ett år tysk filosofi.

– Det här var människor med långa arbetsdagar, i princip levde de som dragdjur. De var fattiga, många gånger hungriga. Men de uppmanades att läsa klassiker och lära sig främmande språk. Målet var att bli en människa som var fri. Bildning var själva motorn för att erövra och tillerkännas värdighet och frihet, säger Per Svensson och fortsätter.

– Deras vision byggde på tanken att människan genom att ta in bilder, erfarenheter, berättelser kan göra sig oberoende av de givna omständigheterna, hur vidriga dessa omständigheter än är. Genom att bilda sig vidgar man världen och skapar en frizon där man kan växa som människa. Och det finns helt klart en plats för folkrörelsernas bildningsideal också i dagens samhälle. Också idag är det de grupper som är mest utsatta som har mest att vinna på att bilda och utbilda sig. Och därför tycker jag att det är bra att Bokmässan har bildning som tema i år. Det är viktigt att slå vakt om bildningstanken.

– Ibland hör man röster som vill att bibliotekens verksamhet ska förändras och att de ska ta rollen som medborgarcentra eller aktivitetshus. Att de ska utrustas med klättrväggar och sånt. Då känner jag mig väldigt kulturkonserverativ. Jag tror ett samhälle behöver institutioner som upprätthåller föreställningar om vad som är verkligt väsentligt i mänskligt liv och för mänskligheten. Som insisterar på att vi människor har en fantastisk potential, var och en för sig och tillsammans. Men som samtidigt vågar stå upp för att det kan krävas arbete för att förverkliga dessa möjligheter. Och de institutioner vi skapat för detta, skolan och biblioteken inte minst, men också kultursidorna, förlagen och kyrkan bör bevaras, skyddas, värnas och inte urvattnas.

OM:BILDNINGSSCENEN

På om:bildningsscenen kommer begreppet bildning att belysas i förhållande till aktuella samhällsfrågor som demokratiutveckling, främlingsfientlighet och jämlikhet men också genom personliga berättelser om bildning. Det handlar om folkbildning, skolan, biblioteken, bildning på nätet och mycket mer. I programmet lyfts också perspektiv på hur 500 år av reformation påverkat hur vi ser på kunskap och bildning och på våra liv och vårt samhälle i stort.

TORSDAG 28 SEPT

10.00 - 10.45

Invgång Bokmässan

11.00 - 11.20

Alla frågar sig varför

De stora frågorna om gott och ont och om meningen med livet har följt oss genom historien. De är allmänmänniska. Alla frågar sig varför. Inte minst gör vi det som barn. **Eva Susso** och **Anna Höglund** har gjort en bilderbok där de låter filosofer som Martin Buber och Simone de Beauvoir belysa barns existentiella frågor. De samtalar med **Erika Hedenström**.

Medarrangör: Lilla Piratförlaget

11.30 - 11.50

Plats för bildning - i skolan?

Bildning är mer än kunskap, mer än fakta. Det är något som utvecklar och förändrar en människa och rustar henne för att ta ansvar och plats i världen. Åtminstone är det så vi säger. Är dagens skola en plats för bildning? Är bildning överhuvudtaget en uppgift för skolan? **Inger Enkvist**, professor vid Språk- och litteraturcentrum i Lund samtalar med författaren och förläggaren **Niklas Gårdfeldt Leavy** som ansvarar för pedagogisk litteratur på Natur & Kultur. Samtalet leds av **Werner Jeanrond**.

12.00 - 12.20

På förekommen anledning

Oroad över världsledande politikernas

skamlösa lögnar och framväxandet av ett kunskapsfientligt samhälle har historikern **Arne Jarrick** skrivit *Det finns inga häxor*, om den obotligt kunskaps-sökande människan och kunskapens roll för vår välfärd och överlevnad. Han samtalar med **Anne-Louise Eriksson**, rektor för Svenska kyrkans utbildningsinstitut.

Medarrangör: Weyler Förlag

12.30 - 12.50

Wikipedia folkbildning 2.0

500 miljoner besökare i månaden inhämtar kunskap på Wikipedia vars innehåll är öppet och fritt att använda. Är det webbaserade uppslagsverket som redigeras av sina användare nutidens folkbildningsgigant? Folkbildning är ju fri, frivillig och deltagarstyrd. **Sara Mörtzell**, projektledare för utbildning på Wikimedia, Sverige samtalar med **Gudrun Norrfjärd**, Sensus studieförbund.

Medarrangör: Sensus

13.00 - 13.10

Bildningsministeriet

Om du var bildningsminister, vilka frågor skulle du driva? Vad skulle du vilja få sagt? Vilka perspektiv är viktiga och vilka konkreta politiska beslut vill du se? Folkbildaren **Sewilius Berg** delar sina tankar, erfarenheter och perspektiv på bildning.

13.20 - 13.50

Läskunnighetens historia

Konsten att läsa var länge ett exklusivt privilegium för de med makt och pengar. Men Sverige var tidigt med stråvan efter att alfabetisera landets befolkning. Riktig fart blev det 1686, när husförhörssystemet inrättades. Följ med idéhistorikern **Sven-Eric Liedman** på en upptäcktsfärd genom

läskunnighetens historia. Han samtalar med **Ida Östenberg**, som forskar på antikens kultur och samhälle, om vad konsten att läsa betytt för individ och samhälle genom historien. Samtalet leds av **Sara Wrige**.

14.00 - 14.20

Det är nya tider

Vic Vem är en unik röst inom svensk hiphop och modern poesi. Han driver också workshops, poesiskolor som vill ge unga möjlighet att uttrycka sig. Han var en av de som beslöt att bojkotta Bokmässan på grund av Nya Tidens medverkan men har nu ändrat sig och står på ombildningsscenen ändå.

14.30 - 14.50

En annan historia

Lina Thomsgård, initiativtagare till Rättviseförmedlingen, är redaktör för boken *En annan historia*. 51 berättelser av 51 skribenter om 51 kvinnor som gjort stolliga, besvärliga, viktiga och minnesvärda saker. Värda att citera, referera till och minnas har de ändå inte fått en självklar plats i kanon och historieböcker på samma sätt av män. Hon samtalar med **Cristina Grenholm**.

Medarrangör: Volante förlag

15.00 - 15.10

Min väg - en personlig berättelse om bildning av och med Åsa Moberg

Vi är många som har erfarenhet av att ha läst en text, mött en människa, lärt oss något nytt eller gjort en erfarenhet som vidgat vår kunskaps horisont och förändrat oss. Gjort världen och livet lite större. Författaren **Åsa Moberg** läser en specialskriven text om sin personliga upplevelse av bildning.

15.20 - 16.00

Sveriges osynliga religiositet

Tänk om Sverige är religiöst på ett minst lika genomgripande sätt som exempelvis Italien? Vi kanske bara inte riktigt ser det? **Per Svensson**, författare till *Frihet, jämlikhet, reformation!* och religionssociologen **Erika Willander**, författare till *What counts as religion in sociology?* samtalar med Björn Wiman, kulturchef Dagens Nyheter, om hur religionen finns gömd i det vi tycker är normalt eller neutralt. Och om vad som sker när vi ensidigt uppfattar att andra är bärare av religion och ett religiöst arv, inte vi.

Medarrangör: Weyler Förlag

16.10 - 16.40

Berättelser är medicinens språk

Berättelser är nödvändiga för att skapa sammanhang och mening för den som är drabbad av sjukdom. *Narrativ medicin* innebär att använda litteratur och konst för att förstå sjukdom och lidande i en tid av allt mer högteknologisk vård där det personliga mötet och berättelsen riskerar att tappa mark. Läkaren **Valle Erling** som ansvarar för satsningen samtalar med **Astrid Seeberger**. Samtalet leds av **Ola Sigurdson**.

Medarrangör: Weyler Förlag,

Svensk förening för Narrativ Medicin

16.50 - 17.20

The lost boys - är män en ny underklass?

Män läser allt mindre medan kvinnorna spurtar förbi i utbildningsnivå. Journalisten **Emma Leijnse** har skrivit mycket om skolfrågor. Nu är hon aktuell med boken *Fördel kvinna - den tysta utbildningsrevolutionen* där hon beskriver vad som händer när män hamnar utanför både arbetsmarknad och familjeliv. Hon samtalar med **Inga Wernersson**, professor i pedagogik och didaktik och författaren till rapporten *Könsskillnader i skolprestationer - idéer om orsaker*. Samtalet leds av **Gunilla Molloy**.

Medarrangör: Natur & Kultur

17.30 - 18.00

Det totalitära språket

Den tysk-judiske språketaren Victor Klemperer kartlade med risk för sitt eget liv nazisternas och Tredje rikets språk. I sin bok *LTI, Lingua Tertii Imperii* beskriver han hur propaganda och hatspråk påverkade människors identitet och verklighetsuppfattning. Resultatet blev ett samhälle där skillnaden mellan lög och sanning blev oviktig. Författaren **Ola Larsmo** och **Elena Namli**, professor i teologisk etik har läst Klemperers bok och samtalar om vad den har att säga oss om världen idag. Samtalet leds av **Björn Wiman**.

FOTO: FELIX FRANK

Emil "HeatoN" Christensen

Hur såg diskussionen kring

dataspel ut när du var tonåring?

- Mamma ville ju såklart att jag skulle plugga, jag var intresserad av datorer. Det närmsta jag kunde komma en datorutbildning var - trodde jag - en eltekniklinje. Det var ju inte så mycket data där, men datorintresset och spelandet blev ändå min ingång till kunskap och fokusering. Jag var introvert när jag var yngre, datorn blev min chans att kommunicera och uttrycka mig.

Du är med och startar en gymnasieutbildning för e-sportare i höst?

- Det är en fantastisk möjlighet att skapa strukturer kring e-sporten, det finns ju ingen organiserad breddverksamhet som i andra idrotter. Förutom själva spelandet kommer utbildningen att fokusera på mental och fysisk träning, taktik och samarbete.

FREDAGSSCENEN 14.00

OM:BILDNINGSSCENEN

fredag 16.50

FREDAG

29 SEPT

09.30 – 09.50

Grejen med substantiv och pronomen

Sara Lövenstams bok om verb blev en succé när den kom för några år sedan. I uppföljaren finns svar på många vanliga och ovanliga frågor, t.ex. vad biceps egentligen heter i plural. Hon samtalar med **Jonas Eek** om vad som egentligen är grejen med grammatik.

Medarrangör: Piratförlaget

10.00 – 10.10

Min väg – en personlig berättelse om bildning av och med Eka Kurniawan

Vi är många som har erfarenhet av att ha läst en text, mött en människa, lärt oss något nytt eller gjort en erfarenhet som vidgat vår kunskapshorisont och förändrat oss. Gjort världen och livet lite större. Indonesiske författaren **Eka Kurniawan** läser en specialskriven text om sin personliga upplevelse av bildning. **Språk engelska.**

10.20 – 10.50

Bildningskommissionen

Bildning är ett komplicerat begrepp. För många står det för en frigörande process. Med hjälp av kunskap kan människan utvecklas som människa, ta aktiv del av världen och leva ett gott liv. Andra förknippar bildning med ett borgerligt ideal och etnocentriska och patriarkala förtryckande strukturer. Så är bildningsbegreppet verkligen användbart idag? Idéhistorikern **Anders Burman**, författaren **Göran Greider** och **Ebba Witt-Brattström**, aktuell med boken *Kulturkvinnan*, vrider och vänder på begreppet. Vad vill de behålla och vad vill de göra upp med? Samtalet leds av **Erika Hedenström**.

Medarrangör: Norstedts

11.00 – 11.20

När Luther blev viral

Att Martin Luthers tankar kunde få genomslag under 1500-talet berodde i hög grad på ny teknik, boktryckarkonsten. Det som trycktes var långt ifrån bara böcker utan framförallt pamfletter och propagandabilder. Inte helt olik internet idag. **Carina Milde**, intendent EWK-museet som producerat utställningen *När Luther blev viral*, samtalar med **Per Starke** om kopplingen mellan nu och då och mellan propaganda, massproducerade bilder och demokrati.

Medarrangör: Arbetets museum

11.30 – 11.50

Plats för bildning - på biblioteket?

Bibliotekens traditionella roll som en plats för läsning och förmedlare av litterärt arv och samtida kvalitetslitteratur är under omförhandling. Somliga vill se biblioteken utvecklas till medborgar-

centrum, kanske till och med utrustas med klätternvägg. Är dagens bibliotek en plats för bildning? Är bildning överhuvudtaget bibliotekens uppgift? **Erik Fichtelius** leder arbetet med att ta fram en nationell biblioteksstrategi. Han samtalar med **Katti Hoflin**, chef för Stockholms stadsbibliotek. Samtalet leds av Svenska kyrkans forskningschef **Cecilia Nahnfeldt**.

12.00 – 12.20

Var du är är vad du är

Varken betydelse har platsen för våra bildningsprocesser? Hur kan den och de minnen och traditioner som den bär på tolkas, omtolkas och integreras? **Anita Goldman** har skrivit *Jerusalem & Jag*, en essä om staden Jerusalem där hon levat stora och viktiga delar av sitt liv. **Mikael Kurkiala**, forskare vid Svenska kyrkans analysenhet, är redaktör för tidskriften "Tidens tecken", vars nya nummer handlar om vårt förhållande till plats i en globaliserad värld. De samtalar med **Werner Jeanrond**.

Medarrangör: Natur & Kultur

12.30 – 12.50

Jorden vi ärvde

Inget verkar vi vara mer resistent mot än just de fakta som visar hur vi påverkar klimatet på sätt som hotar vår överlevnad. Kanske är vi till och med obildbara. Varför är det så? **Sverker Sörlin**, en av världens ledande miljöhistoriker, har skrivit *Antropocen*, som handlar om att vår miljöpåverkan nu har satt så stora spår att man talar om en ny geologisk tidsålder. Människans. Han samtalar med **Henrik Grape**.

Medarrangör: Weyler Förlag

13.00 – 13.10

Bildningsministeriet

Om du var bildningsminister, vilka frågor skulle du driva? Vad skulle du vilja få sagt? Vilka perspektiv är viktiga och vilka konkreta politiska beslut vill du se? **Emilia Wärff** är medlem i Spinn, ett internationellt danskompani med dansare med och utan funktionsvariationer. Hon delar sina tankar, erfarenheter och perspektiv på bildning.

13.20 – 13.50

Den besvärlige hjälten – Martin Luther och arvet efter reformationen

Vem var egentligen Martin Luther? Och hur lever arvet vidare? Är det så att reformationen fortfarande pågår? **Per Svensson**, aktuell med boken *Frihet, jämlikhet, reformation!* samtalar med ärkebiskop **Antje Jackelén**. Samtalet leds av **Maria Schottenius**.

14.00 – 14.20

Hej då humaniora!

Humanioran, de ämnen som studerar det unikt mänskliga som konst, litteratur, språk och moral har rötter som går tillbaka till antiken. Men på senare år har den utmanats av dem som menar att den är illa anpassad till dagens arbetsmarknad och att humanistisk forskning och undervisning inte täcker sina omkostnader i termer av mätbar samhällsnytta. Så har humaniora en roll att fylla i dagens samhälle? Filoso-

FOTO: SOFIA RUNARSDOTTER

SVERKER SÖRLIN
FREDAG 12.30

FOTO: ANISSA HIDOUK

ANGIE THOMAS
FREDAG 14.30
FREDAGSCENEN 17.00

fen **Sharon Rider** samtalar med **Lars Strannegård**, rektor för Handelshögskolan i Stockholm. Samtalet leds av **Stefan Eklund**, chefredaktör Borås Tidning.

14.30 – 14.50

Black Lives matter

Angie Thomas är uppvuxen i Jackson Mississippi, USA. Hennes debutroman *The Hate U Give* har nått enorma framgångar i hemlandet. Med kraft hämtad ur BlackLives Matter-rörelsen beskriver hon livet i en förort som liknar den hon själv kommer ifrån och belyser den vardagsrasism som många unga dagligen utsätts för. Hon samtalar med **Sara Wrige** om kunskapens betydelse för ett jämlikt samhälle.

Samtalet förs på engelska

Medarrangör: Natur & Kultur

15.00 – 15.10

Min väg – en personlig berättelse om bildning av och med Lo Kauppi

Vi är många som har erfarenhet av att ha läst en text, mött en människa, lärt oss något nytt eller gjort en erfarenhet som vidgat vår kunskapshorisont och förändrat oss. Gjort världen och livet lite större. Författaren och skådespelaren **Lo Kauppi** läser en specialskriven text om sin personliga upplevelse av bildning.

15.20 – 16.00

De stora berättelserna:

Bibeln och skönlitteraturen

I år är det hundra år sedan vi fick vad som kallas 1917 års Bibel. En översättning som bröt ny mark både med hänsyn till bibelvetenskap och det svenska språket och som sedan dess gjort många avtryck på vårt språk, psalmdiktning och skönlitteratur. Men hur är det idag, spelar Bibeln alltjämt roll för vår litteratur och vårt läsande? Medverkar gör författarna **Agneta Pleijel**, **Gunnar D Hansson** och **Mikael Winnige**, översättningsdirektor, Svenska Bibelsällskapet. Samtalet leds av **Maria Schottenius**.

Medarrangör: Svenska Bibelsällskapet

16.10 – 16.40

Algoritmubblornas tid

Allt tyder på att vi är på väg in i ett *Post Truth Society*. Och vi söker också alltmer information som bekräftar eller rent av förstärker våra egna åsikter och verklighetsbilder. **Jesper Strömbäck**, professor i journalistik vid Göteborgs

universitet och **Ulrika Knutson**, publicist och hedersdoktor vid Göteborgs universitet samtalar om algoritmubblornas konsekvenser för demokratin, det fria ordet och våra liv. Samtalet leds av **Jonna Similä**.

Medarrangör: Hanaholmen, Jonsereds herrgård, GU

16.50 – 17.20

Jag spelar alltså lär jag

Att pojkar som grupp presterar sämre i skolan kan bero på att de ägnar mer tid åt data- och tv-spel än vad flickor gör. Men e-sportstjärnan **Emil "HeatON" Christensen** menar att det finns forskning som stödjer att spelandet bidrar till snabbare språkutveckling och omdömeskunskap som förmågan att fatta beslut under press. Han samtalar med **Carin Falkner**, pedagogikforskare, om e-sport som bildningsresurs. Samtalet leds av **Jonas Eek**.

Medarrangör: Lava Förlag

17.30 – 18.00

Humboldt vs Hitler – om bildning och demagogik

Inte sällan talar man om bildning som ett vaccin mot fördomsfullhet, förtryck och längtan efter starka ledare. Men stämmer det? Trots att få nationer har hållit bildningsidealet högre än Tyskland och Österrike så var det där som nazismen växte fram och fick brett folkligt stöd. Journalisten och författaren **Per Svensson** som skrivit *Bildning på barrikaderna* samtalar med **Lena Andersson**, aktuell med böckerna *Egentligheter* och *Allt allvarligt talat* samt **Johan Östling** som skrivit om Sveriges förhållande till nazismen och som är aktuell med boken *Humboldts universitet*. Samtalet leds av **Svante Weyler**.

Medarrangör: Atlantis, Natur & Kultur, Weyler Förlag

Flera av författarna möter du även på FREDAGSCENEN. Programmet på s 14.

LÖRDAG

30 SEPT

09.30 – 09.50

Kulturkvinnan

I sin bok om kulturmännan hävdar **Ebba Witt-Brattström** att bildning som ensidigt fokuserar på mäns erfarenheter och kulturskapande aldrig kan vara mer än halv-bildning. Bildning på riktigt blir det först när vi i lika mån intresserar oss för och värdesätter kvinnors bidrag vad det gäller kunskap och kultur. Ebba Witt-Brattström samtalar med **Gunilla Molloy** om sin nya bok *Kulturkvinnan*.
Medarrangör: Norstedts

10.00 – 10.10

Min väg – en personlig berättelse om bildning av och med Agnes Lidbeck

Vi är många som har erfarenhet av att ha läst en text, mött en människa, lärt oss något nytt eller gjort en erfarenhet som vidgat vår kunskaps horisont och förändrat oss. Gjort världen och livet lite större. Författaren **Agnes Lidbeck** läser en specialskriven text om sin personliga upplevelse av bildning.

10.20 – 10.50

Bildningsbegreppets filosofiska och religiösa rötter

Det västerländska bildningsbegreppet har sina rötter i antiken och utvecklas under romantiken av tänkare som Schiller, Hegel och Kant. Men det är också del av judisk-kristen tradition och inspirerat av den kristna medeltida mystiken. Författaren och kritikern **John Sjögren**, religionsfilosofen **Karin Johannesson** och idéhistorikern **Klas Grinell** som forskat på islams filosofihistoria reder ut dessa filosofiska och religiösa rötter. Samtalet leds av **Sara Wrige**.

11.00 – 11.20

Den svåra konsten att se sig själv

Vi är de första människor som hela tiden ser och skapar bilder av oss själva. Inte minst i sociala medier. Hjälper det oss att finna oss själva, kanske till och med att utvidga jaget, eller tappar vi tvärtom bort oss själva bland alla bilder vi delar? I sin nya bok *Den svåra konsten att se sig själv* berättar **Peter Gärdenfors**, professor i kognitions-

vetenskap, om vad som är en radikal förändring i människans förhållande till sig själv och om vår, kanske lönlösa, kamp för att se och förstå oss själva. Han samtalar med **Elisabeth Gerle**.
Medarrangör: Natur & Kultur

11.30 – 11.50

Plats för bildning

- på nätet?

Bildar man sig lika bra på nätet som på biblioteket? Eller till och med bättre? Eller bara annorlunda? **Magnus Bremmer** är litteraturhistoriker, kulturjournalist och forskningsredaktör vid Stockholms universitet och en av personerna bakom den framgångsrika Bildningspodden. Han samtalar med **Pelle Snickars**. Samtalet leds av **Sara Wrige**.

12.00 – 12.20

Populism – så funkar det

Populismen är det ett av de vanligaste tillhyggena i den politiska debatten. Men vad innebär det egentligen? Är all populism av ondo? Och hur började det? **Göran Greider** och **Åsa Lindenberg** har gett sig själva i uppdrag att förklara – och försvara – populismen som politiskt fenomen. De samtalar med **Anders Franck**.

Medarrangör: Natur & Kultur, Jonsereds herrgård, GU

12.30 – 12.50

Gutenberg och Google – om hur nya media omformar våra liv

Boktryckarkonstens genombrott ledde till djupgående förändringar av samhället och hur vi ser på oss själva. Idag har nya former av digital kommunikation på många sätt förändrat våra liv. Innebär det också att vi på nytt håller på att förändras i vår syn på världen och på oss själva? Är den digitala revolutionen lika genomgripande som boktryckarkonsten? Professor **Pelle Snickars** samtalar med **Nina Burton**, vars bok *Gutenberggalaxens nova*, handlar om Erasmus av Rotterdam och hans tid. Samtalet leds av **Alf Linderman**.

Medarrangör: Sigtunastiftelsen

13.00 – 13.10

Bildningsministeriet

Om du var bildningsminister, vilka frågor skulle du driva? Vad skulle du vilja få sagt? Vilka perspektiv är viktiga och vilka konkreta politiska beslut vill du se? Regissören **Stina Oscarson** delar sina tankar, erfarenheter och perspektiv på bildning.

13.20 – 13.50

Sverige sett på håll

För teologen **Werner Jeanron** som är katolik och uppväxt i Tyskland framstår Sverige som ett väldigt lutherskt land. Han menar att vårt reformatoriska arv präglar det mesta. Hur vi planerar våra städer, organiserar vår välfärd, vad vi gör på semestern, hur vi umgås och bildar familj. Vad ser man när man tittar på Sverige och svenskar på håll? Werner Jeanron samtalar med **Cecilia Uddén** som i sin roll som korrespondent för SR sedan många år lever i Mellanöstern. Samtalet leds av **Björn Linnell**.

14.00 – 14.20

Hopplöst men inte allvarligt

Den fria kulturen är under attack på många håll i Europa. Konservativa och högerpopulistiska krafter driver allt hårdare krav på styrning och censur. **Cecilia Hansson** har under flera års tid mött många av Europas ledande intellektuella som Herta Müller, Marina Abramović och Michael Haneke i samtal om villkoren för skapande, men också de större frågorna om konstens betydelse och konstnärens möjlighet att påverka samhällsdebatten. Cecilia Hansson samtalar med **Lars Björksell**.
Medarrangör: Natur & Kultur

14.30 – 14.50

Min älskling är demokratin – möt Joachim Gauck

Joachim Gauck, till helt nyligen förbunds-president i Tyskland, är luthersk präst och gjorde sig känd som medborgarrättskampe i Östtyskland i samband med den s.k. fredliga revolutionen. Han möter ärkebiskop **Antje Jackelén** i ett personligt samtal om att växa upp och leva i ett Europa i förändring, och om tro, politik, integritet och framtidshopp. Och om de texter, erfarenheter och människor som bildat honom.

Samtalet förs på engelska

15.00 – 15.10

Min väg – en personlig berättelse om bildning av och med Navid Modiri

Vi är många som har erfarenhet av att ha läst en text, mött en människa, lärt oss något nytt eller gjort en erfarenhet som vidgat vår kunskaps horisont och förändrat oss. Gjort världen och livet lite större. Journalisten och författaren **Navid Modiri** läser en specialskriven text om sin personliga upplevelse av bildning.

15.20 – 16.00

Döda vita män

Feministiska och postkoloniala perspektiv har de senaste decennierna belyst hur västerländska och manliga erfarenheter gjorts till norm för vad som är viktigt, värdefullt och värt att veta. Men finns det fortfarande blinda fläckar? Vems kunskap, vems berättelser, vems historia och vems erfarenheter är undanträngda eller osynliggjorda när vi tänker och talar om vad som är värt att veta och att läsa? **Rasoul Nejadmehr**, forskare vid Högskolan för design och konsthantverk, samtalar med författaren **Elin Boardy** och **Elnaz Baghlanian**, litterär chef på Bokförlaget Atlas. Samtalet leds av **Ingrid Elam**.
Medarrangör: Wahlström & Widstrand, Bokförlaget Atlas

16.10 – 16.40

Bildens betydelse

Vi lever i en värld som mer och mer domineras av bilder. Dagens nio-tio-åringar är jämgamla med de smarta mobiltelefonerna och har redan sett hundratals foton och små filmer på sig själva. På nätet möts vi av bilder på sex, våld och terror, kattungar och konst i en strid flod. Samtidigt sker undervisning och lärande allt mer i form av

Alla
scensamtal
är gratis!

filmade föredrag och annan rörlig bild. Hur påverkar detta oss? Teologen **Ola Sigurdson** samtalar med **Linda Sternö**, filmare och lärare på Valand och fotografen **Paul Hansen**. Samtalet leds av **Magnus Sundell**.

Medarrangör: Studieförbundet Bilda

16.50 – 17.20

De stora berättelserna – Shakespeare utan Gud

Vad händer med de religiösa motiven när äldre tiders dramatik sätts upp idag? Har texten lika mycket eller till och med mer, att säga oss som lever i en sekulariserad värld, även utan det religiösa språkets dimensioner? Eller går något viktigt förlorat? Vad är i så fall det? **Pontus Stenshäll**, konstnärlig ledare för Göteborgs stadsteater, samtalar med **Caroline Krook**, seniorbiskop och **Elena Namli**, professor i teologisk etik. Samtalet leds av **Carl Otto Werkelid**.

17.30 – 18.00

Bildning, mod och motstånd

Vad är det som ger en människan modet att stå upp för sina värderingar när hen möter överväld eller att osjälviskt offra sig för andra? **Anders Kompass**, tidigare chef för fältarbetet vid FN:s kontor för mänskliga rättigheter, gick emot organisationens tystnads-kultur och slog larm om att soldater på FN-uppdrag i Centralafrikanska Republiken begick sexuella övergrepp på barn. **Ingrid le Roux** har arbetat ett helt yrkesliv som läkare i Sydafrika och varit djupt engagerad i kampen mot apartheid. De samtalar om kopplingen mellan läsning, kunskap, erfarenheter och engagemang. Samtalet leds av **KG Hammar**.

Medarrangör: Verbum

”

Bildning är det som är kvar, sedan vi glömt allt vad vi lärt.”

ELLEN KEY

CAROLINE KROOK
LÖRDAG 16.50

SÖNDAG

1 OKT

09.30 – 09.50

Den skötsamme arbetaren

Idéhistorikern **Ronny Ambjörnsson** har skrivit om folkrorelsernas bildningsprojekt i den i år återutgivna *Den skötsamme arbetaren*. En bok med självbiografisk bakgrund. Ett försök att förstå den miljö författaren själv vuxit upp i och en fascinerande skildring av det folkbildningsarbete som i början av förra århundradet skedde inom fackföreningar, nykterhetsloger och frikyrkor. Ronny Ambjörnsson samtalar med **Marie Demker**.

Medarrangör: Carlsson Bokförlag

10.00 – 10.10

Min väg - en personlig berättelse om bildning av och med Majgull Axelsson

Vi är många som har erfarenhet av att ha läst en text, mött en människa, lärt oss något nytt eller gjort en erfarenhet som vidgat vår kunskaps horisont och förändrat oss. Gjort världen och livet lite större. **Majgull Axelsson** läser en specialskrivna text om sin personliga upplevelse av bildning.

10.20 – 10.50

Sjung svenska folk! Musiken och arvet från reformationen

Världens mest sekulariserade land har ett av världens mest sjungande folk. Omkring 600 000 svenskar sjunger till exempel i kör. För Martin Luther var musiken en väg till Gud. Frälsningen nådde människan genom öronen. Kanske är det på grund av detta lutherska arv som musik fortfarande har en sådan stark ställning i Sverige, jämfört med till exempel bildkonst? **Ingrid Elam**, professor i litterär gestaltning och dekan för Göteborgs universitets konstnärliga fakultet samtalar med **Ulrika Melin Lason**, körledare och musikkonsulent Göteborgs stift och psalmförfattaren **Per Harling**. Samtalet leds av **Eric Schöldt**.

11.00 – 11.20

Folkbildning bland ensamkommande

Som sjuuttonåring kom **Mohammad Jawshani** till Sverige från Afghanistan. Idag arbetar han som utbildad undersköterska och är projektledare för *Songlines*, ett projekt som arbetar med att inspirera ungdomar att hitta språket som en väg in i det svenska samhället. Han samtalar med **Zabihullah Matin**, brobyggare, samhällsvård och studiehandledare i Uddevalla kommun och **Helena Klint** från Sensus om ett inkluderande samhälle där ensamkommande ungdomar har rätt förutsättningar att påverka sin framtid.

Medarrangör: Sensus

11.30 – 11.50

Plats för bildning - på scenen?

När ABF i Göteborg nyligen lade ner sin satsning på folkbildande föreläsningar plockade Göteborgs stadsteater upp facklan. Är scener i olika former viktiga rum för bildning idag? Eller är de mest för de redan bildade? **Björn Sandmark**, chef för Göteborgs stadsteater, samtalar med **Johan Stern** från Göteborgs symfoniker. Samtalet leds av **Cecilia Nahnfeldt**.

12.00 – 12.20

Be om nåd

Flyktningmottagandet, sjukförsäkringen, arbetsmarknaden, arbetslivet, föräldrollen, relationerna, våra liv, vad känner vi för dem? Präglas de av överkrav, justa villkor eller nåd? Teologen **Jesper Svartvik** har skrivit om nåd, ett centralt begrepp i reformatorisk teologi, i boken *Förunderligt förtroende*. Han samtalar med **Per Eckerdal** om våra liv, vårt samhälle och nådens plats i det hela.

Medarrangör: Verbum

12.30 – 12.50

Nationen slår tillbaka

Vi har alla hört Donald Trump skandera "America first". Och på många håll i världen höjs röster för att först och främst satsa på den egna nationen, den egna ekonomin, det egna folket och på människor med den religiösa tillhörighet som den som är vanligast i det egna landet. Varför vinner nationalismen

terräng idag? Är det en tillfällig reaktion på globaliseringen eller en varaktig tillbakagång vi ser? Och kan man tänka sig en värld utan nationsgränser? Med en mänsklighet. Punkt. Idéhistorikern **Sven-Eric Liedman** samtalar med **Elisabeth Gerle**, professor i teologisk etik. Samtalet leds av **Jakob Wirén**.

13.00 – 13.10

Bildningsministeriet

Om du var bildningsminister, vilka frågor skulle du driva? Vad skulle du vilja få sagt? Vilka perspektiv är viktiga och vilka konkreta politiska beslut vill du se? **Enver Ramirez**, som var del av hip-hop och spoken wordkollektiven *Hammer Hill Click* och *Dirty Crowd* och idag hjälper unga Göteborgsrappare att utvecklas, delar sina tankar, erfarenheter och perspektiv på bildning.

13.20 – 13.50

Vi vänder blad

Ut med det gamla, in med det nya. Reformationen, som i år fyller 500 år, innebar ett tydligt brott med äldre tiders tro och sedvänjor. Och att klippa banden med det förflutna och snabbt anamma det som är nytt har nästan blivit ett nationellt svenskt särdrag. Det sägs att vi är världens bästa *early adopters* på gott och ont. Men är det sant? Vad är i så fall det bästa med det, och vilket är priset vi betalar? **David Thurffjell** professor i religionsvetenskap samtalar med teologen **Ola Sigurdson** och journalisten **Johanna Koljonen**. Samtalet leds av **Dan-Erik Sahlberg**.

Medarrangör: Sigtunastiftelsen

14.00 – 14.20

Gatans reformation

Den lutherska reformationen var en revolution uppifrån och vi förknippar den med mäktiga män som Martin Luther, Olaus Petri och Gustav Vasa. Och i historieböckerna har det många gånger beskrivits som att Sverige blev befriat från den katolska tron när den "rena evangeliska läran" genomdrevs på 1500-talet. Men hur uppfattade människor på gatan och i byarna runt om i landet det som skedde? Kyrkohistorikern **Martin Berntson** är aktuell med boken *Kättarland*. Han samtalar med **Ann-Louise Eriksson**, rektor för

Svenska kyrkans utbildningsinstitut.
Medarrangör: Artos & Norma Bokförlag

14.30 – 14.50

Ungas delaktighet och medborgarskap

Rustar bildning till medborgarskap och till att aktivt delta och ta ansvar i samhället, som det ofta påstås? Hur ser det i så fall ut i en tid då färre läser böcker och nätet blir allt viktigare? Statsvetaren **Erik Amnå** forskar på ungas medborgarskap och delaktighet och har lett forskningsprogrammet "Politisk socialisation och aktörskap: utveckling av ungdomars medborgerliga engagemang". Han samtalar med **Lena Ulrika Rudeke**.

Medarrangör: Riksbankens Jubileumsfond

15.00 – 15.10

Min väg - en personlig berättelse om bildning av och med Philip Teir

Vi är många som har erfarenhet av att ha läst en text, mött en människa, lärt oss något nytt eller gjort en erfarenhet som vidgat vår kunskaps horisont och förändrat oss. Gjort världen och livet lite större. Författaren **Philip Teir** läser en specialskrivna text om sin personliga upplevelse av bildning.

15.20 – 16.00

De stora berättelserna - från Troja till Golgata

Finns det berättelser så universella att de fungerar som tolkningsmönster för våra liv än idag fastän de skrevs för tusentals år sedan? **Tomas Sjödin**, som i sin nya bok berättar om hur berättelsen om Tomas tvivlaren hjälpt honom genom livet, samtalar med litteraturvetaren och författaren **Gunnar D Hansson**. Samtalet leds av **Per Svensson**.

Medarrangör: Libris förlag och Studieförbundet Bilda

Du som är lärare, bibliotekarie eller bara är engagerad i skolan!
I seminariesal H1 har vi på fredagen samlat samtal om att söka kunskap och lärande

FOTO: MARIE KLINGSÖR ROTSTEIN

Ebba Witt-Brattström

Vad har varit det viktigaste bidraget till din egen bildning?

– Att återupptäcka den kvinnliga delen av bildningsarvet, och lyfta fram denna "kulturkvinnornas" spännande tradition. Att jag började studera och sen forska under det feministiska 70-talet, då vi bedrev ett slags barfota-universitet för att finna vår glömda kvinnohistoria. Sen fortsatte vi med att systematiskt forska fram 850 skrivande kvinnor under 1000 år från hela Norden, det blev nordisk kvinnolitteraturhistoria, som nu finns på nätet som en gratisportal.

Vad skiljer bildning från allmän nyfikenhet?

– Bildning och nyfikenhet hör samman, men utan en rejäl bildningsgrund är nyfikenheten hemlös och irrande och kan komma till fel slutsatser. Bildning inbegriper ett historiskt perspektiv, nyfikenheten är det du känner i nuet.

OM:BILDNINGSSCENEN
Fredag 10.20, lördag 9.30,
SEMINARIUM
torsdag 17, fredag 12.00

Tysklands nyligen avgångne förbundsresident Joachim Gauck kommer till Bokmässan som Svenska kyrkans gäst för samtal om att växa upp och leva i ett Europa i förändring, om tro, politik, demokrati och framtidshopp. Han är luthersk präst och teolog och gjorde sig känd som medborgarrättskämpe i Östtyskland, inte minst i samband med den så kallade Fredliga revolutionen 1989. Heinz Jackelén tecknar ett porträtt av en man som levt sitt liv i den politiska hetluften vägled av två frågor, vad är oheligt och vad är heligt i livet?

Min älskling heter demokrati

NÄR JOACHIM GAUCK i våras höll sitt avskedstal efter fem år som Tysklands förbundsresident såg han tillbaka på sin ämbetsperiod,

– Jag ansåg då jag tillträdde att demokrati är det bästa sättet att styra ett land, sade han i sitt tal. Och så ser jag det fortfarande. Men idag står demokratin under attack.

Han fortsatte med att dra sig till minnes den eufori han och många andra kände 1989 när murens fall öppnade för frihet och demo-

krati för människorna i det forna Östtyskland och talade om sin besvikelse över att vad han beskrev som en växande fientlighet mot den parlamentariska demokratin. Över att det på många håll i världen idag finns människor som känner sig hotade av den frihet som demokratin ger och därför vänder den ryggen.

Han föddes 1940 under andra världskriget, i en sårad tid av stål och mörker och växte, som en hel tysk generation, upp i ett ruinerat och

sönderbombat land, omgiven av traumatiserade människor. Och efter den förra nazistiska diktaturen, följde nästa, den östtyska. När Joachim Gauck var elva år greps hans far av Stasi angiven för antisovjetisk hets och sändes till Sibirien. 1955 blev han fri från Gulag. Efter det vigde hela familjen Gauck sina liv åt anti-kommunistiskt motstånd.

– Likgiltighet är ett annat ord för ansvarslöshet, skulle han senare säga, och han har ofta

poängterat vikten av att som människa inför sig själv avgöra vad som är heligt i livet, i hans eget fall idén om friheten och den kristna tron. På samma sätt, menar han, är det viktigt att ställa frågan vad som är oheligt. För den unge Gauck var detta framför allt DDR och dess totalitära SED-regim.

SOM UNG VILLE Joachim Gauck studera till journalist, men tilläts inte att göra det eftersom han var son till en dissident. Enda möjligheten var att studera teologi, trots att han aldrig tidigare tänkt sig att bli präst. Efter avslutade teologistudier tjänstgjorde han i den tyska evangelisk-lutherska kyrkan och blev snabbt mycket engagerad i kyrkans ungdomsarbete och drog som frispråkig och orädd präst den östtyska underrättssetjänstens Stasis uppmärksamhet till sig. Bland annat anklagades han för att utnyttja "ungdomsmötenas och gudstjänsternas legala möjligheter för att inspirera den kyrkligt orienterade ungdomen till en antisocialistiskt fientlig hållning".

På åttiotalet, tiden före murens fall ledde Joachim Gauck gudstjänster i Mariakyrkan i Rostock som åtföljdes av stora regimkritiska demonstrationer. Och hösten 1989 deltog han själv för första gången. Strax efter föll muren i Berlin. För Joachim Gauck med sin starka entusiasm för friheten var målet nått.

1990 UTSÅGS Joachim Gauck av Förbundsrepubliken att med speciell fullmakt ansvara för det så kallade Stasiarkivet som under

DDR-åren byggts upp av landets säkerhetstjänst och som i huvudsak består av akter om enskilda östtyska medborgare som övervakats. Hans intensiva engagemang att göra de hittills hemlighållna dokumenten tillgängliga för allmänheten gjorde honom känd och respekterad i hemlandet och ledde snart till att myndigheten benämndes "Gauck-Behörde", Gauckmyndigheten.

2012 valdes sedan Joachim Gauck till Tysklands elfte förbundsresident. Hur kan det komma sig att en teolog och präst ansågs vara särskilt lämpad att inneha landets högsta position? I Gaucks fall blir svaret tydligt, hans kristna "reservoar" av normer och en etisk måttstock som ligger till grund för hans ord och tankar.

– För mig är de religiösa värderingarna mycket starka, eftersom de räcker djupt in i min själ, har han sagt.

Att han bottnar i sina övertygelser har inneburit att Joachim Gauck som president många gånger vågat gå längre än den politiska diplomatins vedertagna steg tillåter. Han har varit en autentisk president med stor tolkningsförmåga, integritet och patos som vågat tala där andra hållit tyst. Till exempel har han som förbundsresident tydligt kritiserat Vladimir Putin och Kinas och Turkiets statschefer i frågan om demokrati, frihet och mänskliga rättigheter.

FRIHET OCH DEMOKRATI är sårbara och måste därför skötas med ansvar, särskilt i dessa tider av Trump, Putin och Brexit. Det är också de värden som har allra största betydelse för Gaucks politiska och teologiska syn. Demokratien är min älskling, har han sagt. Utifrån detta synsätt har han också varit kritisk mot en snäv materialism och tanken på att lycka innebär att ha det materiellt bättre imorgon än idag. Denna reduktion av livslyckan är naiv, har han sagt.

– Dessutom finns det många medborgare som ser staten som serviceinrättning och demokratin som ett politiskt varuhus, menar Joachim Gauck. Men vi människor är kapabla att ta ansvar och när vi gör det så ligger i detta ett löfte som gäller den enskilda individen såväl som för hela världen: Att vi inte är dömda att misslyckas.

HEINZ JACKELÉN

Invigningskonsert med Anúna och Lampenius

UNDER ÅRETS BOKMÄSSA kommer många programpunkter att handla om bildning. Dessutom lyfts röster från Irland och Finland fram. Allt detta kommer att märkas under årets invigningskonsert i Domkyrkan, med den irländska kören Anúna och violinisten Linda Lampenius. Medverkar gör även Guldhedskyrkans kammarkör under ledning av Ulrike Heider.

Läs mer om de medverkande på www.anuna.ie, www.lindalampenius.com och guldhedskyrkanskammarkor.wordpress.com.

Onsdag 27 september kl 19.30

BILJETTER SÄLJS på ticketmaster.se, via ticketmasterombud och i Kyrkans informationscentral i Domkyrkan. Informationscentralen är öppen mån-ons, fre 12.30–16, tors 12.30–17, lör 10–14.

Musikalen Luthers ungar

Under bokmässehelgen kan du se familjemusikalen Luthers ungar i Domkyrkan. Musikalen utspelar sig 1539 hemma hos familjen Luther i Wittenberg, och framförs av Härlanda diskantkör och Härlanda barnkör II, under ledning av Birgitta Mannerström-Molin. Dessutom medverkar solister, skådespelare, dansare och musiker.

Mer information på www.runowmedia.se/produkt/musikalen-luthers-ungar

Lördag 30 september kl 18.30. Fri entré.

FOTO: FABRIZIO BENSCH

Gauck och Lech Walesa på Brandenburger Tor i Berlin under firandet av 25-årsdagen av murens fall 2014.

SEMINARIUM torsdag 13.00
OM:BILDNINGSCENEN lördag 14.30

Seminarierna arrangeras av Se människan/Svenska kyrkan i samarbete med Sensus och med nedanstående förlag och institutioner.

TORSDAG 28 SEPTEMBER

13.00-13.45

Demokratin är min älskling

Joachim Gauck var till helt nyligen förbundsrepublikan i Tyskland. Han är luthersk präst och gjorde sig känd som medborgarrättskämpe i Östtyskland i samband med den så kallade Fredliga revolutionen 1989. När Joachim Gauck var barn dömdes hans far till 25 års straffarbete för spionage och antisovjetisk uppvigling och deporterades till Sibirien. Först 1955 tilläts fadern återvända till Tyskland där livet för en regimkritikers familj var mycket kring-skuret. Gauck möter ärkebiskop **Antje Jackelén** i ett personligt samtal om tro, politik, integritet och framtidshopp. Och om de texter, erfarenheter och människor som bildat honom.

Språk: engelska

Arrangör: Svenska kyrkan

14.00-14.45

En rak linje från Luther till nazismens antisemitism?

Martin Luthers förhållande till det judiska folket förändrades under hans liv. Från att ha uttryckt oro över judarnas situation i Europa kom han att uppmuntra till förföljelse av judar. Judar var mindre värda eftersom de inte lät sig omvändas och avvisade tanken på Jesus som Messias. Finns det en koppling mellan Luthers tänkande och nazismen? Idéhistorikern **Stéphane Bruchfeld** och teologen **Jesper Svartvik** samtalat med etikern **Elisabeth Gerle** om hur denna påverkan i så fall ser ut. Kan man ta Luther som en andlig förgrundsgestalt, trots historien? Samtalet leds av **Per Svensson**, författare och journalist.

Arrangör: Svenska kyrkan

15.00-15.45

Bibeln och Bok Happy Meal

På 50 år med start år 1686 när kyrkolagen infördes, lärde sig svenskarna att läsa. Bland annat genom husförhören och påbudet att folket skulle lära sig att läsa Luthers lilla katekes. 300 år senare sprids barn- och bilderböcker av Läsrörelsen med mottot "Ge dina barn ett språk" genom Bok Happy Meal. Utgångspunkten var föräldrars minskade läsning för sina barn och en hotande språkfattigdom. Medverkande:

Antje Jackelén, ärkebiskop Svenska kyrkan, **Caroline Liberg**, professor i utbildningsvetenskap med inriktning på läs- och lärprocesser vid Uppsala universitet samt **Sven-Eric Liedman**, professor emeritus i idé- och lärdoms historia vid Göteborgs universitet. Moderator: **Ingrid Elam**, litteraturkritiker och professor i litterär gestaltning vid Göteborgs universitet.

Arrangör: Läsrörelsen och Svenska kyrkan

17.00-17.45

Bildningskommissionen

Bildning är ett komplicerat begrepp. För många står det för en frigörande process. Hon får träda ur "sin självförvållade omyndighet" som filosofen Immanuel Kant skrev. Andra förknippar bildning med ett borgerligt ideal och etnocentriska och patriarkala förtryckande strukturer. Idéhistorikern **Anders Burman**, författaren **Göran Greider** samt författaren och litteraturvetaren **Ebba Witt-Brattström**, aktuell med boken *Kulturkvinnan*, bildar en tillfällig bildningskommission och vrider och vänder på begreppet. Vad vill de behålla och vad vill de göra upp med? Och kan man tänka sig ett riktigt bra och produktivt begrepp som kunde ersätta begreppet bildning? Hur skulle det se ut?

Samtalet leds av **Erika Hedenström**, kultursekreterare Svenska kyrkan.

Arrangör: Svenska kyrkan och Norstedts

FREDAG 29 SEPTEMBER

10.00-10.45

Algoritmubblornas tid

Sant eller falskt - det tycks i medievärlden spela allt mindre roll. Allt tyder på att vi är på väg in i ett Post Truth Society. Hur går det med bildningen där? Vem bryr sig om fakta som inte är alternativa, när information i allt större utsträckning produceras i filterbubblor och ekokammare? Ett samtal om algoritmubblornas konsekvenser för demokratin, det fria ordet och våra liv med **Jan Helin**, programdirektör på SVT, **Jesper Strömbäck**, professor i journalistik vid Göteborgs universitet, och **Ulrika Knutson**, publicist och hedersdoktor vid Göteborgs universitet.

Samtalet leds av **Jonna Similä**, programkoordinator, Hanaholmen.

Arrangör: Svenska kyrkan, Göteborgs universitet och Hanaholmen - kulturcentrum för Sverige och Finland

11.00-11.45

Humboldt versus Hitler - om bildning och demagogik

Finns det fog för tanken att kunskap och bildning skyddar mot polarisering, hat och längtan efter starka ledare? Få nationer har hållit bildningsidealet högre än Tyskland och Österrike under 1800-talet fram till tiden för världskrigen, ändå var det i dessa länder som nazismen växte fram och fick brett folkligt stöd. Journalisten och författaren **Per Svensson** som skrivit *Bildning på barrikaderna* samtalat med **Lena Andersson**, aktuell med böckerna *Egentligheter* och *Allt allvarligt talat*, samt **Johan Östling** som skrivit om Sveriges förhållande till nazismen och som är aktuell med boken *Humboldts universitet*. Samtalet leds av förläggaren **Svante Weyler**.

Arrangör: Natur & Kultur, Atlantis, Weyler Förlag och Svenska kyrkan

12.00-12.45

Kristendomen och kvinnorna

"Jag är icke-religiös. Men började läsa Bibeln för att bilda mig. Bibeln är ju ändå en central litterär text. Så tänkte jag. Blev arg redan vid Skapelserättelsen." Det som gör **Gunilla Thorgren** upprörd är förtrycket av kvinnan i religionens namn genom historien och hur kvinnorna framställs och behandlas i Bibeln. Hennes idéhistoriska *Guds olydiga revben* är berättelsen om hur biskopar, påvar

och kyrkofäder underbläste kvinnohat och förminskning av kvinnan. Men också om alla de modiga kvinnor som tog strid. Journalisten och författaren **Gunilla Thorgren** samtalar med biskop emerita **Caroline Krook**, författaren och litteraturvetaren **Ebba Witt-Brattström** och prästen **Ludvig Lindelöf**, som är kristen feminist. Samtalet leds av **Eric Schöldt**, kulturjournalist.

Arrangör: Norstedts och Svenska kyrkan

13.00-13.45

Fri tanke, fri forskning och andra fina ord

Vi förknippar universitet och högskola med forskning, bildning och kunskapsförmedling. Men villkoren förändras snabbt. Idag hanteras universitet och högskolor som företag med fokus på resultat och effektivitet. Utbildningar anpassas till den omedelbara efterfrågan på arbetsmarknaden. Dessutom bidrar digitaliseringen till att förändra spelplanen. Vad betyder det på sikt, när synen förändras på vad som är värdefull kunskap och hur den bäst förmedlas? Historikern **Johan Östling** är aktuell med boken *Humboldts universitet* och är en av författarna till *Kunskapens nya rörelser. Framtidens humanistiska och samhällsvetenskapliga samverkan*. Han samtalat med **Lars Strannegård**, rektor vid Handelshögskolan i Stockholm, och filosofen **Sharon Rider**.

Samtalet leds av **Stefan Eklund**, chefredaktör Borås Tidning.

Arrangör: Riksbanken Jubileumsfond och Svenska kyrkan

14.00-14.45

Sveriges osynliga religiositet

Tänk om Sverige är religiöst på ett minst lika genomgripande sätt som exempelvis Italien? Vi kanske bara inte riktigt ser det? **Per Svensson**, författare till *Frihet, jämlikhet reform!*, menar att vårt lutherska arv avspeglas i mycket som vi uppfattar som neutralt, t ex i både den extrema individualismen och kollektivismen som präglar vårt samhälle. Religions-sociologen **Erika Willander**, författare till *What counts as religion in sociology?*, har i sin forskning granskat World values survey, en undersökning som ofta används för att beskri-

SEMINARIEKORT

För att delta i seminarier på Bokmässan måste man köpa seminariekort. Det finns för fyra dagar, för en dag eller för enstaka seminarier. Seminarielokaler meddelas på plats. Genom Svenska kyrkan kan du köpa rabatterade seminariekort. Läs mer och beställ på www.svenskakyrkan.se/semanniskan

va Sverige som genomsektulariserat. De samtalar med **David Thurffjell**, professor i religionsvetenskap och författare till *Det gudlösa folket*, om den dolda religiositeten och om att bara se andra som bärare av religion och ett religiöst arv, inte vi. Samtalet leds av **Björn Wiman**, kulturchef Dagens Nyheter. Arrangör: Weyler Förlag och Svenska kyrkan

16.00-16.45

Gutenberg och Google

– om hur nya media omformar våra liv Boktryckarkonstens genombrott på 1500-talet ledde till djupgående förändringar av samhället och hur vi ser på livet. För att förstå graden av denna omdaning räcker det med att föreställa sig en värld där böcker bara är tillgängliga för de allra mest resursstarka. Står vi inför lika stora förändringar i och med dagens digitala revolution? Vad vet vi i så fall om dem? Kring sådana frågor samtalar journalisten **Andreas Ekström**, som skrivit boken *Google-koden*, med **Carina Milde**, intendent på EWK-museet som producerat utställningen "När Luther blev viral" och **Nina Burton**, vars bok *Gutenberggalaxens nova* handlar om Erasmus av Rotterdam, humanismen och 1500-talets medierevolution. Samtalet leds av **Alf Linderman**, docent i religionssociologi och direktör för Sigtunastiftelsen. Arrangör: Albert Bonniers Förlag och Svenska kyrkan

16.00-16.45

Flerspråkighet och möjligheter i en utmanande tid

Tanken på ett jämlikt och rättvist samhälle kräver att alla ges rimlig chans att tillgodogöra sig undervisning, utöva sitt medborgarskap och ta plats på arbetsmarknaden. **Jim Cummins**, aktuell med boken *Flerspråkiga elever – effektiv undervisning i en utmanande tid*, är världsledande forskare på området undervisning och flerspråkighet. Han samtalar med journalisten och författaren **Elisabeth Åsbrink** om hur så många som möjligt kan ges en chans att lära så mycket som möjligt. Språk: engelska Arrangör: Svenska kyrkan och Natur & Kultur

17.00-17.45

Bildning bortom den västerländska horisonten

Genom historien har vi i väst utgått från vår egen historia, vår egen litteratur och tradition och våra egna vetenskapliga framsteg. Men hur tänker man i andra delar av världen kring vad som är bildning och bildat? Vad anser man vara viktigt att veta, kunna och läsa på olika håll i Indonesien eller Kenya? Och vilka är de största bildningsluckorna kring litteratur, politik och vetande? Möt två internationellt erkända författare, **Eka Kurniawan** från Indonesien, författare till *Skönheten är ett sätt*, och kenyanske **Ngugi wa Thiong'o**, aktu-

ell med boken *Se Afrika*, i ett samtal om bildning bortom den västerländska horisonten. Samtalet leds av **John Freeman**, amerikansk författare, litteraturkritiker och redaktör för litteraturtidskriften *Freeman's*.

Språk: engelska

Arrangör: Nilsson förlag, Volante och Svenska kyrkan

LÖRDAG

30 SEPTEMBER

10.00-10.45

Att mota intolerans med tolerans

Hur tar man bäst ansvar för demokratin? Många röster hävdar att yttrandefriheten måste värnas till varje pris, också när det som uttrycks är hatisk propaganda eller förnekar alla människors lika värde. Andra däremot menar att ett sådant förhållningssätt undergräver demokratin och därmed också hotar yttrandefriheten. Toleransen kan därför inte tolerera intoleransen. Kan yttrandefriheten dras så långt att demokratin sätts i fara? Hur skapar man bäst ett samhälle som är öppet, jämlikt och tryggt? Om detta samtalar **Gellert Tamas**, författare till boken *Det svenska hatet* med teologen **Heinz Jackelén** och Aftonbladets kulturchef **Åsa Linderborg**. Samtalet leds av **Stefan Eklund**, chefredaktör Borås Tidning. Arrangör: Svenska kyrkan och Natur & Kultur

12.00-12.45

Den besvärlige hjälten Vem var egentligen Luther och hur lever hans arv vidare?

I år är det 500 år sedan Martin Luther enligt traditionen spikade upp sina berömda teser på kyrkporten i Wittenberg. En handling som blev bensin på lågorna för den process som vi kallar reformationen. I SVT:s nya satsning Mark och Luther reser **Mark Levengood** runt i Sverige, Norge och Tyskland för att lära sig mer. Här samtalar han med författaren **Per Svensson** aktuell med boken *Frihet, jämlikhet, reformation!*, teologen **Werner Jeanrond** och ärkebiskop **Antje Jackelén**. Vem var egentligen Martin Luther? Och hur lever arvet vidare? Är det så att reformationen fortfarande pågår? Arrangör: Svenska kyrkan

13.00-13.45

Bildning, mod och motstånd

Vad ger en människan modet att stå upp för sina värderingar när hon möter överväld eller att osjälviskt offra sig för andra? **Anders Kompass**, tidigare chef för fältarbetet vid FN:s kontor för mänskliga rättigheter, gick emot FN:s tystnadskultur och slog larm om att FN-soldater i Centralafrikanska republiken begick sexuella övergrepp på barn. **Ingrid le Roux** har arbetat ett helt yrkesliv som läkare i Sydafrika och varit djupt engagerad i kampen mot apartheid. De samtalar om kopplingen mellan läsning, kunskap, erfarenheter och engagemang.

Söndag 1 oktober 11.00 – 12.00 Litterär gudstjänst Ansvar, godhet och livets mening

"Tystnad inför ondska är i sig själv en ondska: Gud kommer inte att hålla oss utan skuld. Att inte tala är att tala. Att inte handla är att handla", skrev den tyske teologen Dietrich Bonhoeffer, som var aktiv motståndare till nazismen och dess följelser av judar, romer, homosexuella och andra. Vad är rätt? Hur gör man gott? Vilket är mitt ansvar? I denna gudstjänst möter litterära texter bönsens och ritens språk. De eviga frågorna om ansvar och skuld och livets mening lyfts fram av **Eva Susso**, som tillsammans med **Anna Höglund**

skapat boken *Alla frågar sig varför*, filosofiska frågor ur barns perspektiv. **Martin Lind** läser personliga betraktelser med utgångspunkt i Dietrich Bonhoeffers teologi ur boken *Med Gud lever vi utan Gud*. **Astrid Seebergers roman Good-bye, Bukarest**, handlar också om människans öde och ansvar i en tid präglad av nazistisk ideologi. Gudstjänsten leds av **Ludvig Lindelöf**, präst i Svenska kyrkan. Sjunger gör kören **Saltstänk**, under ledning av **Tore Sunesson**. Arr: Lilla Piratförlaget, Weyler Förlag, Argument och Svenska kyrkan

ILLUSTRATION: ANNA HÖGLUND

Samtalet leds av ärkebiskop emeritus **KG Hammar**. Arrangör: Verbum, Svenska kyrkan, Libris förlag och Studieförbundet Bilda

16.00-16.45

Det totalitära språket

Det vi säger och det vi hör påverkar hur vi ser på världen, hur vi känner oss och hur vi väljer att agera. Det vet de som använder propaganda, teatrala effekter och ren och skär lögn för att påverka samhällsutvecklingen. Den tysk-judiske språkvetaren **Victor Klemperer** (1881-1960) kartlade med risk för sitt eget liv nazisternas och Tredje rikets språk. I sin bok *LTI, Lingua Tertii Imperii*, beskriver han hur hatspråket åt sig in i människor och blev en oupplöslig del av deras verklighetsuppfattning. Resultatet blev ett samhälle där skillnaden mellan lögn och sanning blev oviktig. Författarna **Ola Larsmo**, **Theodor Kallifatides**, aktuell med *Ännu ett liv*, som i hög grad handlar om språkets betydelse, och **Elena Namli**, professor i teologisk etik, har alla läst *LTI* och samtalar om vad den har att säga oss om världen i dag. Samtalet leds av **Björn Wiman**, kulturchef Dagens Nyheter. Arrangör: Svenska kyrkan och Albert Bonniers Förlag

SÖNDAG

1 OKTOBER

13.00-13.45

Folkbildning – en rörelse genom tiden

I år kommer **Ronny Ambjörnssons** idéhistoriska klassiker *Den sköt-samme arbetaren* i ny utgåva. Där skildras folkbildningsarbetet i ett sägerkssamhälle i Västerbotten i början av 1900-talet. Boken fångar också idéerna bakom arbetarrörelsens folkbildningsprojekt; att växa som medborgare och rusta sig för inflytande i samhället. Finns det en motsvarighet till detta breda och folkligt förankrade arbete idag? Hur har folkrörelserna förvaltat sin bildningstradition? **Ronny Ambjörnsson** samtalar med **Stina Oscarson** och statsvetaren **Erik Amnå** som forskar på ungas medborgarskap. Moderator: **Lena Ulrika Rudeke** folkbildare och litteraturvetare. Arrangör: Svenska kyrkan och Carlsson Bokförlag

Den litterära gudstjänsten på Bokmässan sänds i Sveriges Radio P1

FREDAGSSCENEN

Bildning, mod och motstånd

En temadag om civilkurage, engagemang och att följa sin övertygelse. Att se betydelsen av språk. Men också nya vägar till vetande, insikt och förståelse. Välkommen till seminarieral H1 på plan två, granne med Se människan-scenen. Hela programmet är gratis.

09.30-9.50

Mod, motstånd och civilkurage

Vad är det som ger kraft att stå upp för sina värderingar, trots överväld och maktutövning? Ett spännande samtal mellan två personer – båda under året belönade med var sitt prestigefullt pris – som fått betala ett högt pris för sina ideal. **Anders Kompass**, tidigare chef för fältarbetet vid FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter och **Martin Schibbye**, journalist.

10.00-10.20

Frihet, jämlikhet och reformation

Svenskarna beskrivs ibland som världens mest sekulariserade folk. Kulturjournalisten och författaren **Per Svensson** visar i *Frihet, jämlikhet, reformation! 500 år med Luther* hur starkt vi är formade av den radikala samhällsvandring som skedde på 1500-talet. Varför vi lever som vi gör och var många av våra värderingar har sina rötter. Han samtalar med religionsfilosofen **Karin Johannesson**.

I samarbete med Weyler Förlag

10.30-10.50

Killarna de stora förlorarna – kan skolan bryta segregation och utanförskap?

Idag läser män allt mindre och utbildar sig i allt lägre grad, medan kvinnorna spurtar förbi. Allt färre från arbetar- och lägre medelklass fortsätter till högre studier. I boken *Fördel kvinna – den tysta utbildningsrevolutionen*, beskriver **Emma Leijnse**, journalist och författare, vad som händer när män hamnar utanför både arbetsmarknad och familjeliv. Hon samtalar här med **Johan Söderman**, docent barn- och ungdomsvetenskap.

11.00-11.20

Sverige sett på håll

Teologen **Werner Jeanrond**, katolik och uppväxt i Tyskland, ser mycket lutherskt i svensk kultur. Han menar att vårt reformatoriska arv är mer påtagligt än Martin Luther själv. Vad ser andra när de tittar på Sverige och svenskarna? Medverkande: **Werner Jeanrond**, professor i Oxford samtalar med **Elena Namli**, professor vid Centrum för Rysslandsstudier och i teologisk etik vid Uppsala universitet

11.30-11.50

Grejen med substantiv och pronomen

Sara Lövestam, författare och språkvetare, skrev en succébok om verb. I uppföljaren finns allt en människa kan fundera över kring substantiv och pronomen. Här vrider och vänder hon och **Björn Kohlström**, gymnasielärare och litteraturkritiker på vanliga språkliga fenomen. *I samarbete med Piratförlaget*

12.00-12.20

Utan språk förstår man ingenting

– läs för livet!

Riktade insatser och läsfrämjande kampanjer har pågått under decennier – med målet att ge barn verktyg att erövra språket och tränga in i böckernas värld. Hur kan vi skapa bestående effekter för barn från olika kulturer och miljöer? Barn- och ungdomsboksförfattaren **Martin Widmark**, som bl. a startat projektet *En Läsannde Klass*, samtalar med **Anne-Marie Körling**, läsbassadör.

12.30-12.50

Myten om världens modernaste land

Ut med det gamla, in med det nya. Att osentimentalt klippa banden med det förflutna och snabbt anamma det som är nytt har nästan blivit ett nationellt svenskt särdrag. Men stämmer verkligen denna bild? Religionsociologen **Erika Willander** samtalar med **Kristina Lindh**, journalist.

14.00-14.20

Är E-sport en väg till bildning?

E-sporten växer i Sverige och antalet gymnasieutbildningar blir allt fler. Enligt E-sport-stjärnan **Emil "HeatoN" Christensen** visar forskning att e-sportande bidrar till snabbare språkmässig utveckling och förmåga att fatta beslut under press. Är detta en ny väg till ungdomars kunskap och bildning? Här samtalar han med **Carin Falkner**, universitetslektor.

14.30-14.50

Sagor om natten – om rädsla, längtan och medkänsla

När den belgiska bilderboksförfattaren **Kitty Crowther** fick Alma-priset 2010 löd motiveringen bl. a "... i sin djupa inlevelse med dem som har det svårt visar hon på vägar där svaghet kan vändas till styrka". I år kom *Sagor om natten*, som handlar om Lilla Björn som kräver att få höra tre sagor innan han ska sova. Här intervjuas hon av **Kristina Lindh**, journalist.

15.00-15.20

Alla frågar sig varför – har filosoferna svaret?

Allt fler vänder sig idag till filosofin för att söka svar på livets stora frågor. Hur kommer det sig? Den frågan ställde sig även barnboksförfattaren **Eva Susso**. Resultatet blev boken *Alla frågar sig varför*. På varje uppslag ställer ett barn en existentiell fråga, där en filosof ger sin syn på saken, skapad som ett djur på bilderna. Samtal med **Peter Gärdenfors**, seniorprofessor i kognitionsvetenskap och författare.

I samarbete med Lilla Piratförlaget

15.30-15.50

Lever vi i ett kunskapsamhälle?

Det är inte längre säkert att mer kunskap betyder kunnigare människor. Experiment visar att människor bara tar till sig den kunskap som stämmer med de egna åsikterna. Vad gör man åt det? I boken *Det finns inga häxor – en bok om kunskap* skriver professorn och historikern **Arne Jarrick** om vad kunskap är, hur den uppstår och växer, hur den anammas och avvisas. Han samtalar med **Ulla Carlsson**, innehavare av Unesco-professuren i yttrandefrihet, medieutveckling och internationell politik vid Göteborgs universitet.

I samarbete med Weyler Förlag

16.00-16.20

Politik och identitet

Den amerikanska ungdomsförfattaren **Angie Thomas** är aktuell med boken *The Hate U Give*, med avstamp i Black Lives Matters-rörelsen i USA. Berättelsen om en 16-åring som ser sin bästa vän skjutas till döds av polisen gick rakt upp på första platsen på New York Times bestsellerlista för unga vuxna. Här samtalar hon om att skriva, så att det engagerar ungdomar och att ta upp politiska idéer i skönlitterära texter med **Sara Wringe**, präst.

16.30-16.50

Melodifestivalen och arvet från reformationen

I inget annat land har Melodifestivalen en så stark ställning. 600 000 svenskar sjunger i kör. För en generation sedan stod det en tram-porgel i varje klassrum. Beror musikens starka ställning på arvet från reformationen, då den högsta formen av musik var sfärerernas egen, universums matematiska ordning? **Per Harling**, präst, författare och kompositör och **Helene Almqvist**, journalist samtalar.

17.00-17.20

Osynliggjorda kvinnor som skapat vår historia

Feministiska och postkoloniala perspektiv har senaste decennierna belyst hur västerländska manliga erfarenheter gjorts till norm för vad som är viktigt, värdefullt och värt att veta. **Lina Thomsgård**, grundare av rättviseförmedlingen och programledare, lyfter i en ny antologi fram kvinnor som förtigits i historieböckerna, men som på olika sätt skapat historia. Hon samtalar med journalisten och författaren **Ulrika Knutson**.